

gélkedésem miatt nem mehetek most fel — legyen szíves azt felolvas-
tatni a társaság valamelyik tagjával... Jó lesz így? Erre válaszolj
komolyan!...

Azt kívánod, hogy írjak egy verset ezen cím alatt:

Hol vagy márczius 15?

Hát nem írok, mert én dolgozótársa voltam 1849-ben a »Der
vierzente April« című lapnak. Igaz, hogy nem írtam bele, csak szóval
mondtam el a szerkesztőnek, — a ki jó barátom volt s előbb Damjanics
élelmezési tisztje, — hogy mit írjon bele! — — —

18.

Eger, 1909. IV/17.

Kedves barátom!

Influenzaszerű náthás hurutban szenvedek már hetek óta s hol
jobban, hol rosszabbul érzem magamat. Ma megint rossz napom volt;
de estefelé jobbra fordult annyira, hogy íme fölkelhettem neked levelet
írni. Erre az a körülmény is ösztönzött, hogy már alkalmasint vissza-
tértél olaszországi utadból, mely utadnak most, utólagosan, nagyon
örvendek, mert egy hibás s engem kompromittálható lépésem megtételé-
nek állta útját. T. i. képzelem a dolgot, hogy midőn én neked
a »Damjanics zászlaja« című versemet a P.-társaság titkárának leendő
átadás végett megküldöttem, te már akkor az utazásra való készülé-
s gondjai közt nem értél rá arra, hogy a jelzett czélből a titkárt fölkeres-
hetted s a kéziratot neki átadhattad volna... Hála istennek — most
látom már egészen tisztán — meggondolatlan volt. Most már le is mon-
dok erről végképen s befejezem ezt a komédiát azzal, hogy ezennel föl-
kérlek: légy szíves azt a kéziratot nekem visszaküldeni.

Közi: MORVAY GYÓZÓ.

VÖRÖSMARTY KÉT LEVELE KOVÁCS PÁLHOZ.

Az *Aurora-kör* tiszteletreméltó, jókedvű íróját, a győri homeopatha
orvost, a Kisfaludy Károly szellemében dolgozó lelkes embert kora majd
minden kiválósága becsülte, szerette. Jellemző rá is, Vörösmartyra is az
a valósággal bátyai ragaszkodás, a mivel az utóbbi öt körülveszi. Az alábbi
levelek abból az időből valók, a mikor Kovácsot akadémiai taggá válasz-
tották, de ő az összeférhetetlen természetű Csató Pál illetéktelen beavat-
kozásai miatt puritán becsületében sértettnek érezvén magát, a megtisztel-
tetést visszautasította. A mint a levelekből kitűnik, 1839-ben mint régi
ismerősök érintkeznek. Barátságuk egészen Vörösmarty haláláig állandó
marad. A győri családi hagyományok arról is tudnak, hogy a *Szózat*
szerzője többször megfordult vendégszerető orvos-barátjánál és hogy az
ötvenes évek elején a dúsgazdag Klétyár-család győrszigeti sírboltjának
magyar feliratát ő készítette.

A levelek elsejéhez mellékelve küldte el Vörösmarty Kovácsnak a *Keserű pohár* át-meg átjavított kéziratát, a melyből a *Cillei és a Hunyadiak* cz. drámája keletkezésére következtetéseket vonhatunk.¹ Az első levél papírja diósgyőri kis quart, a másodiké közönséges kis oktáv.

Kedves barátom,

Pest. 9 Dec. 1839.

Mély sajnálkozással értettem a' titoknokhoz írt leveléből az akadémiái tagságról lemondását, nem csak azért; mert választó társaimmal együtt; örültem volna hozzánk szorosban csatlakozni, hanem az ügy miatt is. Barátomat mi olly férfiúnak hittük, kinek nem csak tehetsége, érdeme, hanem olly szilárd karaktere 's becsületessége is van, kiben az academia' józan szellemének fentartására, választások — 's egyéb foglalkozásoknál bizhatunk. Mi részünkről megtevők, a' mit lehetett: a' jövődő nincs hatalmunkban. Meglehet, hogy barátom' helyét majd ollyan ember foglalja el, ki midőn (fogja) folyvást pártok ellen beszél, maga leggonoszabbul fog czimborálni. 'S így barátom lemondása — kénytelen vagyok kimondani — némileg ok lesz, vagy legalább alkalom arra, hogy az academia részint '/. haszontalan, részint rossz szándéku emberekkel betöltessék. De más felül ezen lemondás reánk nézve is megszügyenítő, mert mi mintegy 16 választottuk meg barátomat, 's ennyi ember bizodalját 's ítéletét lemondása kevesebbre érdemesíti, mint az egy Csató rágalmozó fecsegését. Hiszen az illyen ebnek ugatni kell: ki hallgatott arra valaha, 's ki indult meg czudarságain? Vagy szeretne-e neki is tetszeni, barátom? Ezt nem hiszem. Neki nem nem tetszeni érdem. 'S e' lemondással kikerüli-e a' rágalmozó nyelveket? Nem. Diadalmaskodni fognak 's nem sokára hallani fogjuk azt az országos hahotát és dicsekedést, mellyel lemondását minden felé kürtölni fogják. Azért igen kérem kedves barátomat, ha még nem késő, vonja vissza lemondását (Péczeli hasonlóképen cselekedett), adja vissza magát nekünk, kik olly igen örültünk megválasztatásának 's ne hagyja magát csak egy pillanatra is elkeserítettetni '/. semmire kellő emberek (fecsegése — törölve) által, kik' fecsegéseinek úgy is mindnyájan ki vagyunk téve, vagy ha lemondását csakugyan végkép elhatározta, legalább ne ezen színt adja neki, hanem inkább azt, mi orvosnál úgy is igen hihető, hogy foglalkozásai miatt magát le nem kötelezheti. A' többek közt csak azt akarom még mondani, hogy Schedel tőlünk (közbeszúrva) az academiái választásokra nézve: elszakadt 's így véleménye, érzeményei nem mieink többé. Ezt azért írom, ne hogy barátom iránta valami tévedésbe essék.

Ugyan az nap délután.

Ma gyűlés volt. Schedel, be nem gyűlvén még mind a' válaszok, nem olvasta fel a' lemondást. Az istenre is kérem barátomat, vonja vissza azt, vagy legalább függessze fel: hiszen nagy gyűlésig elég idő lesz a' dolgot meggondolni. Ha most rögtön mond le, akkor annak a' semmire kellő Csátónak azt a' diadalt adja, hogy ő választ, hogy ő maga többet

¹ L. P. P.: Vörösmarty: *Keserű pohár*. Ircdalomtörténet 1913. okt. füzetét.

fog érne, mint 16 becsületes ember. Ha mi reá akarnánk hallgatni, már régen föld alá kellett volna bujnunk, de mi bottal járunk az eb ellen, vagy nevetjük, ha kínjában a' holdat ugatja. '/. Én barátom helyén most nem írnék egyebet Schedelnek, hanem csak ezt:

Bővebb meggondolás végett lemondásomat (törlés) felfüggesztetni kérem, mindaddig, míg ez iránt világos és elhatározott nyilatkozásomat tenni fogom. De ezt minél előbb kellene tenni, hogy a' levél a' jövő hétfőig itt lehessen. Minden esetre kérem, hogy midőn a' titoknoknak ír, nekem is legalább néhány sorral, de a' pillanatban, mellyben levelemet veszi, írja meg akaratját. Meglehet ugyan, hogy a' többi tagok' válasza még később érkeznek be; de ebben nem lehet bízni: sietni kell.

Ha a' lemondás felfüggesztve lesz, néhány hét mulva, jobban meggondolva, azt végkép vissza is lehet vonni. Azt is gondolja meg barátom, hogy nincs a' philologiai osztályhoz kötve 's ha a' grammaticát, (aestheticát, Mythológiát 's többi segédtudományait a philológiának) nem szereti, egy, vagy két év mulva át tétetheti magát a' természettudományi (orvosi) osztályba, mint ez Nyíryvel és Czuczorral történt (törlés) saját kérésökre. 'S az illy áttétel nem kerül választásba: a' rendes tagság okvetetlen megmarad; de ha most lemond, elszomorít 's megszegényít bennünket egyszer'smind. Czuczort köszöntöm. — Bocsánat a' kiméletlen szavakért; de el vagyok szomorodva

barátja

Vörösmarty.

Melléklete »Keserű pohár.«

Pest. 7 Jan. 1840.

Kedves barátom!

Mindenek előtt bizonyossá teszem, hogy a' mi rajtam áll, mindent elkövetendek a' rendes tagsági bajok' eligazítására. Meg kell azonban vallanom, hogy a' Hírnökben megjelent lemondása barátom uramnak, igen sok galibát csinált. Midőn első leveletem írtam, erre nem voltam elkészülve, még kevésbé arra, hogy annak sokakon még közülünk is visszataszító hatása legyen. Mi azonban mégis csak megmaradtunk az igaz úton; de a' heti ülés többsége a' felfüggesztő levél után nem akarta bevárni barátom uram véghatározatát; mert ugymond a' Hírnökben lemondott (mintha az academia a Hírnökből szedné fel correspondentiáit). Ez ugyan magában nem baj; de a' hiba már minden esetre megtörténvén igen hihető, hogy ha barátom' elfogadó levele '/. megérkezik (törlés) vagy inkább felolvastatik, találkozik valaki az ellen félből, ki a' dolgot a nagy gyűlés által kívánja eldöntetni. ('S ez még jobb; mert héti ülésben többnyire ellenünk a' többség.) 'S ekkor barátom újra szavazás alá kerül; mi kimenetellel, a' jó isten tudja. Ha úgy állunk, mint taval, hiszem, hogy meg erősítjük választását; de ha nem, úgy az ellenkezőt csaknem bizonyosnak tartom.

Ki akarja-e barátom magát az új alkalmatlanságnak tenni, vagy nem? Ha igen, akkor írjon egy egészen hivatalos levelet Schedelhez; mert e' mostani egyéb dolgokat is foglalván magában anrak nem tekinthető. Ebben következőleg lehetne szólani: Első leveletem egy másik által fel-

függesztvén, mindent jól meggondolva ezennel kijelentem véghatározatomat. Én a' társasági tagságot elfogadom, magamat alapszabályainak, határozatainak szívesen alávetem (stb. jele.)

Ekkor, ha úgy kívánja barátom, kiadjuk hirnöki lemondásának czáfolatát is; de megvalljuk, az ebben az alakban nem ajánlható. Legjobb volna azt röviden és szárazon így szerkesztetni: »Azf' hívén, hogy az ellenem felindult zajt, rágalmakat magamról 's az academiáról lemondással elhárítandom, elhatározom (!) magam' e' lépésre; de mivel tapasztalom, hogy ez ellenségeimnek még inkább szarvát ad, ezennel: megsemmisítem különben is hirtelenkedve tett lemondásomat.«

Ezek azon esetre, ha barátom rá szánja magát, hogy még egyszer választás alá kerüljön, (törlés) hol, mint mondám, a' vég bizonytalan.

Ha nem akarja kockáztatni a' dolgot, akkor legjobb lesz úgy hagyni, (törlés) a' hogy áll: különben is meggondolásra nagy gyűlésig elég idő van.

Egyébiránt Csatóval vitázni, kivált félig, hiú dolog: a' szemtelen 's lelkiismeretlen embert vagy egészen meg kell törni, vagy nem bántani 's még akkor is fölemeli magát; mert mindig találkozik a' közönségben olly semmirekellő, ki rágalmaiban, fecsegéseiben, ha még olly izetlenek is, gyönyörködik. A' gazembert nem önereje, hanem a' rokonérzők sokasága tartja fenn. Szomorú dolog, de így van. + alatt: Egyébiránt nagy aggodalmakat ne csináljon magának barátom: az egész academicusság czifra nyomorúság még most. Határozatát halaszthatja, a' dolog nem sietős. Kedves nejét tisztelem.

Válaszát elvárom

barátja
Vörösmarty.

Közli: PITROFF PÁL.

BAJZA KÉT LEVELE ANYJÁHOZ.

Boldogult édes apám iratai között találtam az alább közölt két levelet, melyek ma már a Nemzeti Múzeum kéziratárának tulajdonai.

Bajzának eddig egyetlen édes anyjához intézett levele sem volt ismeretes. Tudvalévóleg anya és fiú között meglehetősen hideg volt a viszony. E két levél mégis azt mutatja, hogy az érintkezés köztük állandó volt.

Tartalmilag a levelek nem sokat mondanak. Az 1. számú Bajza egyik első unokatestvérére Meskó Mihály árva megyei levéltáros özvegyére, ennek Fruzsina nevű lányára és Dienes nevű fiára vonatkozik, a kiknek sorsáról Antal bátyjának is többször ír. (V. ö. Bajza munkái VI. 407, 411.)

Érdekesebb a 2. számú levél. Ez Bajza házasságának külső körülményeire vonatkozólag nyújt felvilágosítást, melyekre nézve Bajza-monographiámban még tapogatózásokra voltam utalva (I. 432. l.). A levélben emlegetett Földváry Ferencz az öreg Bajzánénak volt első unokatestvére. Az 1825—27. országgyűlésen Bajza mellette volt követi írnok. Ekkoriban, mint a kir. tábla ülnöke állandó pesti lakos volt.